

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۲/۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۴/۲۰

نقش اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف مدیریت شهری به سوی توسعه پایدار

سعید ملکی

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران

محمدرضا امیری فهلیانی

دانشجوی دوره دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران

سمیرا مرادی مفرد

دانشجوی دوره دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران

سجاد جوکار

کارشناسی ارشد شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران

چکیده

میان شهروندان نورآباد نشان می‌دهد که اعتماد نهادی عامل مهمی در دست یابی مدیریت شهری به اهداف خود در آینده شهری پایدار خواهد بود. همچنین در بین متغیرهای مستقل متغیر پاسخگویی مدیریت شهری، اثر بخش عملکرد مدیریت شهری و همسویی اهداف مدیریت شهری مجموعاً تا ۰/۷۹۵ از واریانس متغیر وابسته پیشبرد اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین کنند. با توجه به داده‌هایی که از پرسشنامه به دست آمده و و تحلیل که به وسیله معادله رگرسیون چندمتغیره به وسیله نرم افزار SPSS صورت گرفت نتایج حاکی ارتباط معنی دار و قوی بین شاخص‌های مرتبط با اعتماد اجتماعی و پیشبرد اهداف مدیریت شهری پایدار می‌باشد.

کلمات کلیدی: اعتماد اجتماعی، مدیریت شهری، مدیریت شهری پایدار، رگرسیون چندمتغیره

این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی سعی در بررسی تأثیرات اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف مدیریت شهری به سمت توسعه پایدار دارد. جامعه آماری پژوهش حاضر مشتمل بر مجموعه افراد (اعم از زن و مرد) ۱۸ ساله و بالاتر ساکن در شهر نورآباد است. با استفاده فرمول کوکران حجم نمونه ۳۶۰ نفر بدست آمد. پس از تعیین حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، در بازه زمانی مهر و دی ماه سال ۱۳۹۳ پرسشنامه‌های مورد نظر تکمیل شد. در این پژوهش عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی نسبت به مدیریت شهری را به هشت شاخص تقسیم کرده که این هشت شاخص خود به زیر شاخص‌های متعددی برای بررسی نقش عامل اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف توسعه پایدار شهری تقسیم شده است. نتایج بدست آمده با استفاده از روش همبستگی و رگرسیون چندمتغیره حاکی از آنست که اندازه‌گیری اعتماد به عنوان یک متغیر توصیفی مهم در مبحث مدیریت شهری پایدار در

مقدمه و بیان مسأله

شهرها و پایداری محیط شهری به عنوان یک نگرانی اصلی برای برنامه‌ریزان شهری، سیاست‌گذاران و ساکنان محیط شهری تبدیل شده است. (Jensen et al, 2011). گستردگی و پیچیدگی مسائل شهری و رشد و توسعه روز افزون شهرها، مدیریت امور شهر را به وظیفه‌ای دشوار تبدیل نموده است. چرا که شهر به عنوان یک منبع توسعه مطرح است و جایگاه مدیریت شهری در روند توسعه شهر و پایداری و بهبود سکونتگاه‌های شهری نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده دارد (صراف‌ی و عبدالهی، ۱۳۸۷، ۱۲۱). بدون اعتماد، چرخش مبادلات اجتماعی و اقتصادی، دیوانسالارانه و بسیار هزینه‌بر می‌گردند. در نبود اعتماد، اغلب سیستم‌های نسبتاً پیچیده باید زمان بسیاری جهت محافظت در برابر سوء استفاده و فرصت‌طلبی صرف کرده و به ایجاد نظارت دقیق و مجازات و جریمه‌های مؤثر بپردازند. حتی قانون یک ابزار غیر نافذ است که به‌گونه مؤثر نمی‌تواند نوعی از نظم اجتماعی ایجاد کند که از وجود روابط اعتماد در یک گروه و یا جامعه ناشی می‌گردد (وئوقی و رحمانی، ۱۳۹۲، ۳۲). در صورتی که در فضای پر از اعتماد دیگر نیازی به هزینه‌های اضافی برای جلب اعتماد طرفین در مبادلات نیست و سرعت مبادلات افزایش می‌یابد (شاطریان و همکاران، ۱۳۹۱، ۵۱). امروزه مدیریت شهری در جهان تحول اساسی یافته است شهرها مدیریت می‌شوند تا بتوانند رفاه و آسایش ساکنان خود را تامین کنند مدیریت شهری دارای تشکیلات وسیعی است و نقش مهمی در موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شهری و هم چنین رفع نیاز جمعیت، جریان عبور و مرور در شهر، رفاه عمومی، مسکن، کاربری زمین، تفریح، فرهنگ، اقتصاد، تاسیسات زیربنایی و امثال آن‌ها بر عهده دارد (شعبه، ۱۳۸۲، ۴۷). اعتماد اجتماعی کارکردهای بسیاری برای جوامع امروزی دارد. اعتماد بن مایه کلیدی سرمایه اجتماعی و پیش شرطی بنیادی برای تحقق دموکراسی، سازمان اجتماعی و نظم اجتماعی پویا و در نهایت توسعه در

همه ابعاد آن است (حاجی‌زاده و اسکندری فرد، ۱۳۹۲، ۳۹). اعتماد اجتماعی کارکردهای بسیاری برای جوامع امروزی دارد. اعتماد بن مایه کلیدی سرمایه اجتماعی و پیش شرطی بنیادی برای تحقق دموکراسی، سازمان اجتماعی و نظم اجتماعی پویا و در نهایت توسعه در همه ابعاد آن است (حاجی‌زاده و اسکندری فرد، ۱۳۹۲، ۳۹). پژوهش حاضر بر آنست که نخست مباحث نظری عدالت اجتماعی در بهبود مدیریت شهری و افزایش توسعه پایدار را تبیین نماید و ثانیاً با استفاده از روش پیمایشی و مطالعات میدانی با استفاده از پرسشنامه‌هایی که در سطح ۳ ناحیه شهر نورآباد ممسنی توزیع و تکمیل گردید و فرضیات پژوهش بوسیله تجزیه و تحلیل آماری با نرم افزار SPSS و با بهره‌گیری از آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره نقش اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف مدیریت شهری به سمت توسعه پایدار شهری مورد ارزیابی قرار گیرد.

سوالات پژوهش

- آیا بین پیشبرد اهداف مدیریت شهری پایدار و اعتماد اجتماعی رابطه وجود دارد؟
- آیا بین شاخص‌های اعتماد اجتماعی (پاسخگویی، اثر بخشی عملکرد مدیریت شهری، همسویی اهداف مدیریت شهری، رفتار مناسب کارکنان، رعایت عدالت از سوی کارکنان، صداقت، وجدان کاری و شایستگی کارکنان) با پیشبرد اهداف توسعه مدیریت شهری به سوی توسعه پایدار ارتباط معناداری وجود دارد؟
- آیا شهروندان به نقش مهم اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف مدیریت شهری واقفند؟

روش تحقیق و شاخص‌های مورد بررسی

در پژوهش حاضر برای دستیابی به چارچوب نظری، شفاف شدن واقعیت اجتماعی و آگاهی از پیشینه و ادبیات پژوهش از روش اسنادی و برای جمع‌آوری داده‌ها، طبقه‌بندی، توصیف، تحلیل آنها از روش پیمایشی استفاده شده است. روش پژوهش حاضر، ترکیبی از روش پیمایشی - تحلیلی می‌باشد که مبتنی بر

می‌کنند و با مسائل گوناگون برخورد دارند. کلیه شهروندان شهر نورآباد که تعداد آن بر حسب سرشماری سال ۱۳۹۰ حدود ۵۵۷۳۶ نفر است. در این پژوهش برای تعیین حجم نمونه نیز ابتدا از روش شارپ - کوکران استفاده شده است و ویژگی عمده این فرمول، آن است که می‌توان حجم جامعه را نیز در آن دخالت داد و به یک نمونه منطقی‌تر دست یافت. با استفاده از این فرمول حجم نمونه ۳۶۰ نفر بدست آمد. و پس از تعیین حجم نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، در بازه زمانی مهر و دی ماه سال ۱۳۹۳ پرسشنامه‌های مورد نظر تکمیل شد. ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۰۹ محاسبه شده است. بنابراین در مجموع، روایی و پایایی گزاره‌ها و پرسش‌نامه کانو در سطح خوبی قرار داشته و قابل اعتماد برای پژوهش میدانی و اخذ دیدگاه‌های نمونه آماری بوده است.

$$n = \frac{N.z^2.a/2.p.q}{\varepsilon^2.(N-1) + (z^2.a/2).(p.q)} = \frac{55736 \times 1.96^2 \times 5 \times 5}{(0.05)^2 \times (55736 - 1) + (1.96)^2 \times 5 \times 5} = 360$$

جدول (۱): وضعیت تحصیلی پاسخگویان

۴۸	تعداد	دیپلم و زیردیپلم	وضعیت تحصیلی پاسخگویان
۱۳/۳	درصد		
۳۰۱	تعداد	فوق دیپلم و لیسانس	
۸۳/۶	درصد		
۱۱	تعداد	فوق لیسانس و بالاتر	
۳/۰۵	درصد		
۳۶۰	تعداد	کل	
۱۰۰	درصد		

منبع: (مطالعات میدانی نگارندگان)

شاخص‌های پژوهش

بررسی اعتماد و عوامل تأث‌یرگذار بر آن، نیازمند مجموعه‌ای از معرف (نماگرها) در قالب شاخص‌ها است. در راه شاخص‌سازی باید مجموعه‌ای یکپارچه از معرف‌ها بوجود آیند. معرف‌ها نمودهایی از اندازه‌گیری هستند. آنها داده‌هایی هستند که خصوصیات نظام را خلاصه کرده یا آنچه را که در یک نظام روی می‌دهد شفاف و آشکار

۲۴۷ نفر معادل ۶۸/۶۱ درصد را مردان و ۱۱۳ نفر معادل ۳۱/۳۸ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. که از این تعداد ۱۸۰ نفر معادل ۵۰ درصد بین ۲۰-۳۰ سال و ۱۰۰ نفر، معادل ۲۷/۷۷ درصد بین ۳۱-۴۰ سال و ۴۶ نفر معادل ۱۲/۷۷ درصد بین ۴۱-۵۰ سال و ۳۴ نفر یعنی ۹/۴۴ درصد بالاتر از ۵۰ سال سن قرار دارند.

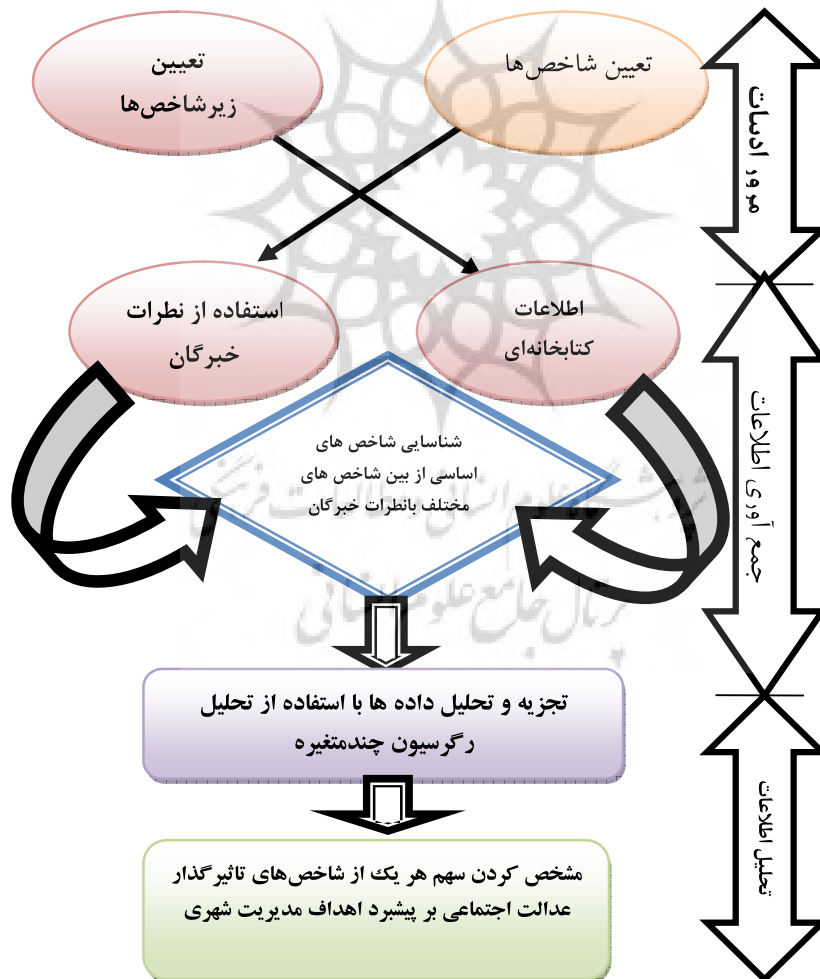
دقیقه عرض شمالی قرار گرفته (امیری فهلیانی، ۱۳۹۰، ۴۹). شهر نورآباد در مجموع از پیوستن ۲۹ روستا و مکان - مزرعه در اوایل دهه چهل بوجود آمده است و هریک از این نقاط در حال حاضر محله‌ای از شهر را تشکیل می‌دهند از این روست که ساکنان چنین نقاط به عنوان ساکنان محلات مختلف شهر شناخته می‌شوند. طرح توسعه و عمران (جامع) شهر بر اساس محدوده تعیین شده و مصوب کل شهر را به سه ناحیه و سیزده محله تقسیم کرده است تا برنامه‌ریزی توسعه و عمران آتی شهر براساس این تقسیم بندی انجام پذیرد. (طرح جامع، ۱۳۷۴؛ ۴۲).

می‌سازند. معرفیها عامل پیوند و ارتباط ما با دنیا هستند (وثوقی و رحمانی، ۱۳۹۲: ۳۵). این پژوهش عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی نسبت به مدیریت شهری را به هشت شاخص تقسیم کرده که این هشت شاخص خود به زیر شاخص‌های متعددی برای بررسی نقش عامل اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف توسعه پایدار شهری تقسیم شده است.

بررسی محدوده مورد مطالعه

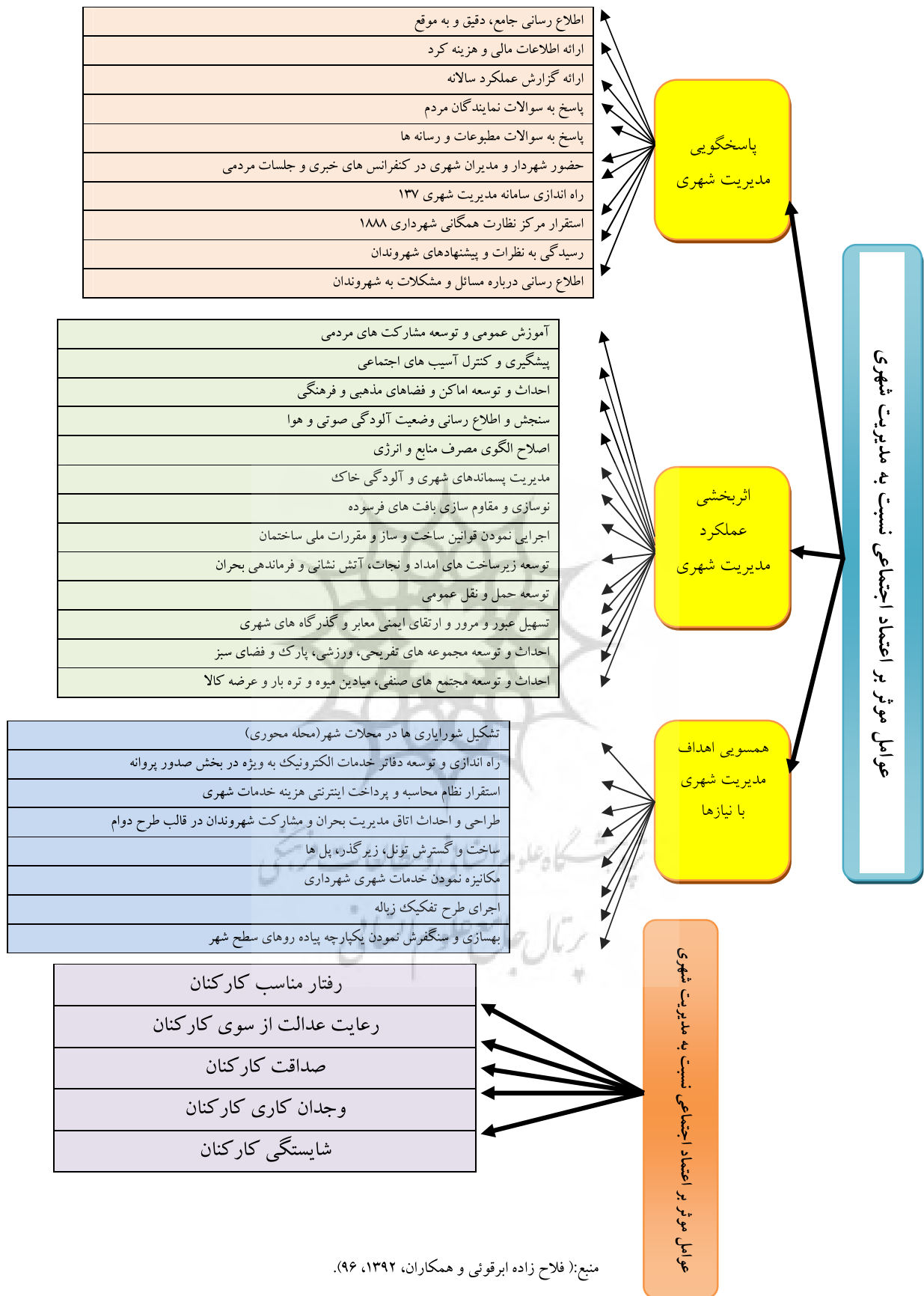
شهر نورآباد مرکز شهرستان ممسنی، اولین و بزرگترین نقطه شهری این شهرستان محسوب می‌شود که مساحتی بالغ بر ۱۷۸۹ هکتار در ۱۶۰ کیلومتری شمال غرب شیراز، و در موقعیت ۵۱ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی و ۳۱ درجه و ۱۳

نمودار (۱): شمای مدل مفهومی پژوهش

ترسیم کننده: (نگارندگان)

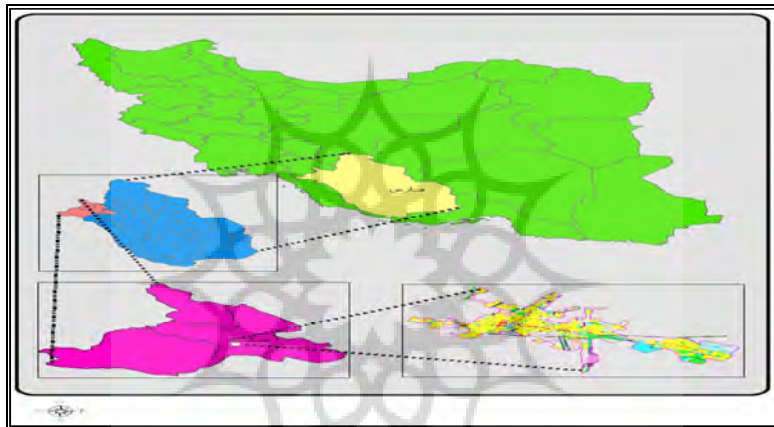
شکل (۱): درخت سلسله مراتب عوامل مؤثر بر اعتماد اجتماعی نسبت به مدیریت شهری

منبع: (فلاح زاده ابرقوئی و همکاران، ۱۳۹۲، ۹۶).

تعداد خانوارهای شهر نورآباد طی سال های ۴۵، ۵۵، ۶۵، ۷۵ و ۸۵ به ترتیب معادل ۱۱۴۴، ۲۲۴۶، ۴۵۷۵، ۷۴۸۹، ۱۱۰۲۷ خانوار بوده است مقایسه این ارقام نشان می دهد که طی سال های ۶۵-۵۵، ۷۵-۶۵، ۸۵-۷۵ تعداد خانوارهای شهر نورآباد حدوداً ۲ برابر شده است. بعد خانوار نقاط شهری استان طی سال های ۷۵-۴۵ روندی کاهشی داشته و از ۵/۱ نفر در هر خانوار در سال ۴۵ به ۴/۱ نفر در هر خانوار در سال ۸۵ رسیده است. در شهر نورآباد بعد خانوار در سال ۱۳۴۵ معادل ۴/۶ نفر در هر خانوار بوده است که در سال ۱۳۵۵ به ۴/۹ نفر در هر خانوار، در سال ۱۳۶۵ به ۵/۵ نفر در هر خانوار، در سال ۱۳۷۵ به ۵/۶ نفر در هر خانوار رسیده است.

نقشه (۱): موقعیت جغرافیایی شهرستان ممسنی و شهر نورآباد در استان فارس و کشور

منبع: (استانداری فارس، ۱۳۸۸)

مبانی و مفاهیم نظری

اعتماد اجتماعی یکی از جنبه های مهم روابط انسانی است که زمینه ساز مشارکت و همکاری میان اعضای جامعه می باشد. اعتماد اجتماعی، مشارکت را در زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی سرعت بخشیده و تمایل افراد را برای همکاری با گروه های مختلف جامعه افزایش می دهد (حیدرآبادی و صالح آبادی، ۱۳۹۱، ۱۱۸).

از دیدگاه جامعه شناختی، دست کم سه گونه اعتماد قابل تشخیص است:

۱- **اعتماد بین شخصی:** این نوع اعتماد بر اساس روابط مستقیم و چهره به چهره شناخته می شود و بر روابط فردی استوار است. همزیستی مستقیم بین شرکت کنندگان یکی از

ویژگی هایی است که اعتماد بین شخصی را از دیگر شکل های اعتماد متمایز می کند. اعتماد بین شخصی در تعامل و روابط میان اعضای خانواده، دوستان، همکاران و دیگر موارد مشابه تجلی پیدا می کند.

۲- **اعتماد تعمیم یافته:** این اعتماد را می توان داشتن گمان نیک به افراد جامعه، جدای از وابستگی آن ها به گروه های قومی و قبیله ای، تعریف کرد.

۳- **اعتماد نهادی:** این گونه اعتماد دلالت دارد بر میزان مقبولیت، کارایی و اعتمادی که مردم به نهادها دارند. به تعبیر دوگان، بی اعتمادی به نهادها اغلب، نتیجه بی اعتمادی به افرادی است که عهده دار امور آن شده اند (نجف آبادی و جهانگیر، ۱۳۹۰، ۴۲).

راستگویی، انصاف، امانتداری، تعهد و شهامت را در جامعه پروراند. پژوهش‌های انجام گرفته حاکی از آن است که در جوامعی که اعتماد بالایی وجود دارد، مسئولیت‌پذیری بیشتری در سطوح پایین جامعه دیده می‌شود و در جوامعی که اعتماد کمتری وجود دارد، به نوعی فرار از مسئولیت مشهود است (Erden and Erden, 2009: 2180). افزایش اعتماد به نهادها مهم است چرا که اگر شهروندان احساس کنند که افراد به طور کلی صادق هستند، صداقت دارند و قابل اعتمادند، پس از آن یک برداشت مثبت در ذهنشان به دیگران به طور کلی مانند دولت و نهادها آشکار می‌شود (Pavlou & Gefen, 2004). در شکل ۱ ارتباط بین اعتماد، سرمایه اجتماعی و اعتماد نمایش داده شده است. در این طرح، یک زنجیره گسترده بین ویژگی‌های همگرا سمت چپ به ویژگی‌های ضد و نقیض سمت راست نشان داده شده است.

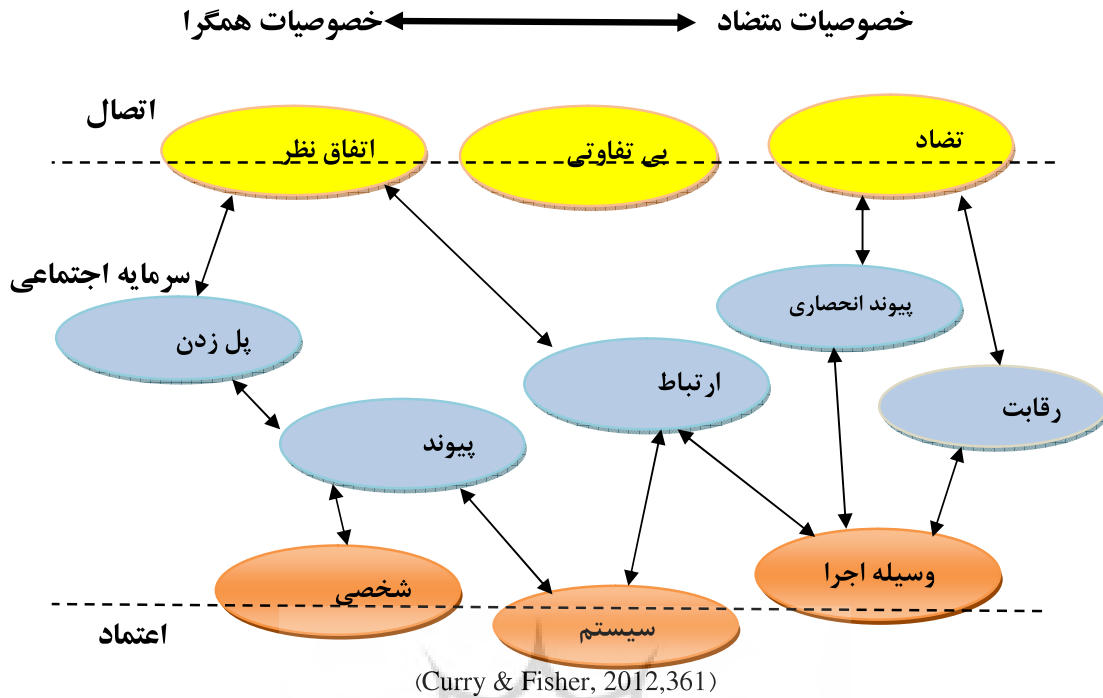
توسعه پایدار شهری

مک نیل معتقد است توسعه پایدار به میزان وسیعی با شهر ارتباط پیدا می‌کند. دلایل عمده این رابطه تنگاتنگ را باید در توزیع جمعیت، نقش و فعالیت دولتها در سطوح مختلف و تولید و مصرف کالاها و خدمات دید که اثرات قابل توجهی در رابطه با مسایل اکولوژیکی با سیستمهای اقتصادی دارد. تفکر جدید، سیاست و تصمیمات جدید را می‌طلبد (Macneill, 1991). توسعه شهری از آغاز تاکنون تنها به گسترش فضای شهری، پذیرایی از جمعیت بیشتر، ایجاد کاربری‌های متعددتر، بهره‌برداری بیشتر از منابع، تولید و مصرف بیشتر اندیشیده است. ولی توسعه پایدار شهری در اوج ناهنجاری‌ها و بحران محیطی‌ای که توسعه شهری باعث آن شده بو، با اندیشه‌های جدید آمد تا کاربری‌های شهری را متنوع سازد و به ایجاد برابری در شهر کمک کند.

اگر سرمایه اجتماعی یک چارچوب مفید برای کاوش مفاهیم قابلیت اتصال فراهم می‌آورد، اعتماد به عنوان یک عنصر اصلی سرمایه اجتماعی وسیله‌ای است که سنجش اتصال ممکن را ارائه و دنبال می‌کند (Curry & Fisher, 2012, 359). پاتنام اعتماد را یکی از مولفه‌های حیاتی و اساسی سرمایه اجتماعی می‌داند. بر اساس دیدگاه او، سرمایه اجتماعی را می‌توان شبکه‌هایی از انجمن‌های ارادی و خودجوش معرفی کرد که به وسیله اعتماد گسترش یافته‌اند. اعتماد و مشارکت به طور متقابل به یکدیگر وابسته‌اند، اعتماد از زندگی گروهی پدید می‌آید و در همان زمان، امکانات خودجوش را برای شکل‌گیری و تشکل انجمن‌ها فراهم می‌سازد (پاتنام، ۱۹۹۵: ۶۵). اعتماد شهروندان به مدیریت شهری از دو بعد اعتماد بین شخصی و اعتماد نهادی تشکیل یافته است. اعتماد بین شخصی، اعتمادی مبتنی بر روابط بین فردی و چهره به چهره و در یک فضای کنشی محدود می‌باشد. این اعتماد از روابط میان شهروندان و کارگزاران سازمان شهرداری ناشی می‌گردد. در نظر گیدنز، کارکنان یک نهاد همانند «عوامل دسترسی به سیستم» عمل می‌کنند. وقتی این افراد در ارتباط با دیگران از خود مهارت، جدیت، قابلیت، خوش‌بینی و تمایل به کمک نشان می‌دهند، طرز رفتار و منش آنها اعتماد را در طرف مقابل برمی‌انگیزند (زومکا، ۱۳۸۴: ۱۵۸).

هنگامی که اعتماد سیستم از بین رفته است، در طول تاریخ نشان داده که این اعتماد مجدداً به سختی به دست آمده. در اینجا اعتماد (و یا در این مورد فقدان آن) عاملی برای پیشبرد توسعه اتصال عمل می‌کند. (یا فقدان چنین توسعه) (Brownlie and Howson, 2005). اعتماد از پیش شرط‌های اساسی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. با بسط و گسترش فرهنگ اعتماد می‌توان به جای ارزش‌های منفی مانند دروغ، کلاهبرداری، چاپلوسی، نفاق و غیره، ارزش‌های اخلاقی مثبت مانند صداقت،

شکل (۲): ارتباط شماتیک بین اتصال، سرمایه اجتماعی و اعتماد.

تصمیم گیری‌های شهری از نظرات شهروندان مطلع شوند و با همکاری آنان برنامه‌های خود را عملی سازند. برنامه ریزان شهری معتقدند که مشارکت، باعث می‌شود شهروندان نسبت به تصمیم گیری‌های صورت گرفته در شهر مسؤولیت پذیر گردند؛ یعنی حمایت عمومی از تصمیم گیری‌های اتخاذی از سوی مسؤولان، باعث می‌شود متولیان امر به راحتی برنامه‌های خود را عملی نمایند. (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۸، ۲۴).

مشارکت را نوعی کنش هدفمند در فرایند تعاملی بین کنشگر و محیط اجتماعی او در جهت نیل به هدف‌های معین و از پیش تعیین شده تعریف کرده‌اند. از حیث مفهومی واژه مشارکت به معنای شراکت و همکاری در کاری، امری یا فعالیتی و حضور در جمع، گروه و سازمان جهت بحث و تصمیم گیری چه بصورت فعال و چه بصورت غیرفعال است. در مجموع، جوهره اصلی مشارکت را باید در فرایند درگیری، فعالیت و تاثیرپذیری دانست (علوی تبار، ۱۳۷۹، ۱۵).

مشارکت اجتماعی فرایندی سازمان یافته است که افراد بر مبنای اعتمادی که به یکدیگر پیدا می‌کنند از روی آگاهی و

شکاف موجود میان مناطق و محلات شهری و میان فقیر و غنی را از میان بردارد، الگوی پایدار حمل و نقل را پیاده سازد، عوامل تخریب خاک و آلودگی خاک و آب را برطرف سازد، ایجاد ضایعات کمتر و مصرف انرژی کمتر را الگو نماید، به بازیافت ضایعات اهمیت دوچندان دهد، جلوی تولیدات زیان آور را بگیرد، الگوی مصرف بهینه را پیاده سازد، به فضای سبز و حفاظت و گسترش آنها بهای بیشتری دهد، مردم را با استفاده بیشتر از دوچرخه و پیاده روی توصیه کند و .. امروزه عناصر تشکیل دهنده شهر با بدترین شرایط ممکن در طول تاریخ مواجه گشته‌اند (شیخ الاسلامی و همکاران، ۱۳۸۸، ۳۵). مفهوم پایداری در واقع تلاشی برای دستیابی به بهترین نتایج در برنامه‌های محیط انسانی و طبیعی است که برای حال و بصورت نامحدود برای آینده صورت می‌پذیرد (فیروزبخت و ربیعی فر، ۱۳۹۱، ۹۳).

نقش اعتماد اجتماعی در مشارکت شهروندان در برنامه ریزی شهری

مشارکت شهروندی از سال ۱۹۵۰، موضوع دامنه‌داری در حوزه برنامه ریزی بوده، برنامه ریزان شهری تلاش نمودند در

آن‌ها می‌تواند به منزله هشدار برای سلامتی و پایداری شهر تلقی شود (نوابخش و فدوی، ۱۳۸۷: ۴۴).

نقش اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف توسعه پایدار شهری

اعتماد اجتماعی کارکردهای بسیاری برای جوامع امروزی دارد. اعتماد بن مایه کلیدی سرمایه اجتماعی و پیش شرطی بنیادی برای تحقق دموکراسی، سازمان اجتماعی و نظم اجتماعی پویا و در نهایت توسعه در همه ابعاد آن است (حاجی زاده و اسکندری فرد، ۱۳۹۲، ۳۹). اعتماد انتظام اجتماعی ایجاد می‌کند و موجب انسجام و تعاون اجتماعی می‌شود و از این طریق بر کاهش جرایم و تقویت تعاون و همکاری اجتماعی اثر مثبت دارد (قاسمی، ۳۸۳، ۳۴). شهر پایدار فقط شهر تمیز نیست، بلکه همچنین شهری است که انسان می‌تواند در آن درآمدی عادلانه بدست آورد، سرپناه مناسب تهیه کند، احساس راحتی کند و تلاش و وقت خود را وقف حفاظت از تصویر شهر نماید. ساخت یک اقتصاد شهری قوی، و شهری قابل زندگی از نظر زیست محیطی، باید با تالشهایی با هدف حفظ گروه‌های اجتماعی موجود و ارائه اشکال نوین اداره شهر و کنترل آن، همگام شود تا همبستگی و انسجام اجتماعی محفوظ بماند (پورغلام، ۱۳۹۲). بنابراین ایجاد روابط همراه با اعتماد اجتماعی بین مردم و مدیریت شهری باعث تقویت فعالیت مدیریت شهری در دستیابی به توسعه پایدار شهری خواهد شد و این اعتماد پیش شرطی برای بهبود وضعیت خدمات در سطح شهر و کاهش بدبینی مردم نسبت به مدیریت شهری می‌شود. در این بین وجود اعتماد برای شکل‌گیری تعاملات و تداوم آن بین مدیریت شهری و مردم امری ضروری به نظر می‌رسد و در مقابل فقدان آن روابط میان این دو گروه آن‌ها را بدان سوی متمایل می‌سازد که هر کسی تنها به طور افراطی در اندیشه نفع شخصی خویش در محیط شهری می‌باشد و به منافع همگانی کمتر عنایت می‌کند. بنابراین وجود اعتماد اجتماعی بین مدیریت شهری و مردم به مثابه پلی برای پیشبرد اهداف مدیریت شهری به سوی توسعه پایدار عمل می‌کند.

اطلاع و به صورت داوطلبانه و گروهی، با عنایت به علایق معین و مشخص که منجر به خودشکوفایی و نیل به اهداف و سهم شدن در منابع قدرت می‌گردد به فعالیت مشترک می‌پردازند. عرصه چنین مشارکتی، نهادهای مشارکتی چون گروه‌ها، اتحادیه‌ها، باشگاه‌ها و انجمن‌ها هستند که معمولاً خصلتی محلی و غیر دولتی دارند و در حوزه‌های گوناگون ایفای نقش می‌کنند (علی‌پور و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۱۹). مشارکت و دخیل کردن مردم در روند تهیه و اجرای طرح‌های توسعه شهری ضامن موفقیت طرح‌ها است. یکی از مهم‌ترین فواید مشارکت شهروندان علاوه بر اطلاع رسانی، دریافت نظرات و پیشنهادهای آن‌ها در جهت ارتقاء طرح‌ها، نزدیک‌تر شدن طرح‌ها به واقعیت و بالا رفتن ضمانت اجرایی آن‌ها است. از آنجایی که طرح‌های توسعه رایج به دلیل عدم توجه به نیازهای شهروندان به تدریج از کاربرد مناسب خود دور می‌شوند و از حمایت مردمی در پیشبرد اجرای طرح محروم می‌گردند از این رو مشارکت مردم در روند تهیه زرخ‌ها امری ضروری به نظر می‌رسد. (دلی پریسکلی، ۱۳۸۶، ۱۱). به تعبیر کلمن، اعتماد در قدرت، عمل کردن را آسان می‌کند. او معتقد است اعتماد در متن کنش‌های انسانی شکوفا می‌شود؛ به ویژه آن دسته از کنش‌های انسانی شکوفا می‌شود؛ به ویژه آن دسته از کنش‌هایی که جهت‌گیری شان معطوف به آینده است. نکته درخور توجه آن است که در همه این رویکردها، اعتماد به طور ضمنی پیش شرط اصلی مشارکت در رابطه برهم کنشی شمرده شده است (کلمن، ۱۳۷۷، ۲۹۷). از این رو اعتماد را می‌توان یکی از عناصر مهم و حیاتی در امر مشارکت تلقی کرد. اعتماد افراد به هم، اعتماد افراد به نهادها و دولت و به عکس، یعنی اعتماد دولت به شهروندان، سبب توسعه و تعمیق مشارکت‌های اجتماعی می‌شود (علی‌پور و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۱۰). بنابراین در تدوین سیاست‌ها و برنامه‌های شهری باید به نقش و تاثیر عوامل اجتماعی توجه کرد. از این رو انزوای اجتماعی نواحی شهری و میزان کمتر اعتماد برون گروهی

یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل رگرسیون چندمتغیره

ضریب همبستگی

تغییر همزمان دو متغیر را همبستگی می‌گویند. اگر افزایش یا کاهش در یک متغیر باعث کاهش یا افزایش یک متغیر دیگر شود، دو متغیر همبسته هستند (کیانی، ۱۳۸۸ : ۱۹۶). برای سنجش شدت، مقدار و جهت رابطه دو متغیر از شاخص آماری به نام ضریب همبستگی استفاده می‌کنند. مقدار ضریب همبستگی بین -۱ و +۱ در نوسان است. اگر مقدار ضریب همبستگی به +۱ و یا -۱ نزدیک تر باشد، شدت همبستگی بیشتر است (همان: ۱۹۷).

نحوه ارزیابی تأثیرات اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف مدیریت شهری به سوی توسعه پایدار با استفاده روش رگرسیون چند متغیره

پس از بررسی و مطالعه منابع و تحقیقات انجام شده در مورد شناسایی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی، برای تعیین تأثیر اعتماد اجتماعی بر مدیریت شهری پایدار در شهر نورآباد، از روش رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. این روش، امکان تحلیل هم زمان اثر تعدادی متغیر مستقل بر یک متغیر وابسته را فراهم می‌نماید. از آنجا که پیشرفت مدیریت شهری در مناطق شهری، ناشی از عملکرد هم زمان و با اثر متفاوت چندمتغیر هستند؛ استفاده از روش آماری چندمتغیره، مناسب است. در این روش، یک متغیر وابسته و مجموعه‌ای از متغیرهای مستقل، به طور هم زمان تجزیه و تحلیل می‌شوند. متغیر وابسته پیشبرد مدیریت شهری پایدار است و متغیرهای مستقل شامل پاسخگویی مدیریت شهری، اثربخشی عملکرد مدیریت شهری، همسویی اهداف مدیریت شهری، رفتار مناسب

کارکنان، رعایت عدالت از سوی کارکنان، صداقت کارکنان، وجدان کاری کارکنان و شایستگی کارکنان می‌باشد..

نتایج به دست آمده از روش رگرسیون چندمتغیره

روش گام به گام در نرم افزار SPSS بدین صورت است که از روی سطح معنی داری و ضریب همبستگی، عوامل معنی دار باقی می‌ماند و عوامل غیرمعنی دار حذف می‌شوند و این عمل حذف کردن تا زمانی ادامه می‌یابد که خطای آزمون معنی داری به پنج درصد برسد و عوامل موثر باقی می‌ماند. در بین عوامل موثر، عوامل مهم تر نیز با توجه به بزرگی ضرایب مشخص می‌شوند.

مطابق جدول (۳) تمامی متغیرهای اعتماد اجتماعی با پیشبرد اهداف مدیریت شهری پایدار دارای رابطه معناداری است. در این میان پاسخگویی مدیریت شهری، رعایت عدالت از سوی کارکنان، اثر بخشی عملکرد مدیریت شهری و صداقت کارکنان دارای بیشترین میزان وابستگی با اهداف مدیریت شهری پایدار می‌باشند.

در روش رگرسیون چند متغیره گام به گام به متغیرهایی اجازه ماندن در معادله داده می‌شود که به گونه‌ای معنی دار $(P=0/05)$ بر واریانس پیش‌بینی متغیر وابسته بیفزاید.

همانطوری که جدول (۳) مشاهده می‌کنیم در گام اول متغیر پاسخگویی مدیریت شهری از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بدلیل دارا بودن بالاترین ضریب همبستگی صفر مرتبه با متغیر وابسته وارد معادله رگرسیون شده و ۰/۷۰۰ از واریانس متغیر اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین نموده است که با توجه به F مشاهده شده ۳۸۸/۸۴۵ این میزان واریانس تبیین شده و در نتیجه مدل رگرسیون در گام اول در سطح ۰/۰۱ معنی دار است.

جدول (۲): ضریب همبستگی پیرسون بین مولفه‌های اعتماد اجتماعی با پیشبرد مدیریت شهری به سوی توسعه پایدار

مدیریت شهری پایدار		ضریب همبستگی	عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی
P	r		
۰/۰۰۱	۰/۶۱۴	پاسخگویی مدیریت شهری	
۰/۰۰۱	۰/۵۴۰	اثر بخشی عملکرد مدیریت شهری	
۰/۰۰۱	۰/۵۴۶	همسویی اهداف مدیریت شهری با نیازها	
۰/۰۰۱	۰/۵۸۸	رفتار مناسب کارکنان	
۰/۰۰۱	۰/۶۱۴	رعایت عدالت از سوی کارکنان	
۰/۰۰۱	۰/۵۹۰	صداقت کارکنان	
۰/۰۰۱	۰/۵۶۷	وجدان کاری کارکنان	
۰/۰۰۱	۰/۵۸۶	شایستگی کارکنان	

منبع: (محاسبات نگارندگان)

جدول (۳): رگرسیون چند متغیره گام به گام مربوط به سهم هر یک از شاخص‌های تاثیر گذار عدالت اجتماعی بر پیشبرد اهداف مدیریت شهری به سوی توسعه پایدار

متغیرها	R	R ²	تعدیل R ²	خطای استاندارد برآورد	F	سطح معنی داری
پاسخگویی مدیریت شهری	۰/۸۳۶	۰/۷۰۰	۰/۶۹۸	۸/۶۰۳۵۳	۳۸۸/۸۴۵	۰/۰۱
اثر بخشی عملکرد مدیریت شهری	۰/۸۷۱	۰/۷۵۸	۰/۷۵۵	۰/۷۴۵۱۸	۲۵۹/۹۳۸	۰/۰۱
همسویی اهداف مدیریت شهری	۰/۸۹۲	۰/۷۵۹	۰/۷۹۱	۰/۱۵۲۶۷	۲۱۳/۰۷۱	۰/۰۱
رفتار مناسب کارکنان	۰/۹۰۱	۰/۸۱۱	۰/۸۰۷	۶/۸۷۷۹۰	۱۷۶/۴۳۸	۰/۰۱
رعایت عدالت از سوی کارکنان	۰/۹۱۹	۰/۸۴۴	۰/۸۳۹	۶/۲۷۷۹۳	۱۷۶/۱۸۸	۰/۰۱
صداقت کارکنان	۰/۹۲۳	۰/۸۵۳	۰/۸۳۷	۶/۱۲۷۸۳	۱۵۶/۳۱۴	۰/۰۱
وجدان کاری کارکنان	۰/۹۳۷	۰/۸۵۹	۰/۸۵۲	۶/۰۱۱۶۴	۱۳۹/۶۳۸	۰/۰۱
شایستگی کارکنان	۰/۹۲۸	۰/۸۶۲	۰/۸۵۵	۵/۹۵۳۵۹	۱۲۴/۰۹۷	۰/۰۱

R = همبستگی چند گانه بین متغیر مورد بررسی در مدل و ارزش مسکن

R² = مجذور همبستگی (نسبتی از واریانس متغیر وابسته که توسط متغیر مورد بررسی تبیین می شود).

منبع: (محاسبات نگارندگان)

همانطوری که جدول (۳) مشاهده می کنیم در گام دوم متغیر اثر بخشی عملکرد مدیریت شهری از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بدلیل دارا بودن بالاترین ضریب همبستگی صفر مرتبه با متغیر وابسته وارد معادله رگرسیون شده و به همراه متغیر پاسخگویی مدیریت شهری و عملکرد مدیریت شهری مجموعاً ۰/۷۵۸ از واریانس متغیر اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین نموده است که با توجه به F مشاهده شده ۲۵۹/۹۳۸ این میزان واریانس تبیین شده و در نتیجه مدل رگرسیون در گام دوم در سطح ۰/۰۱ معنی دار است.

همانطوری که جدول (۳) مشاهده می کنیم در گام سوم متغیر همسویی اهداف مدیریت شهری از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بدلیل دارا بودن بالاترین ضریب همبستگی صفر مرتبه با متغیر وابسته وارد معادله رگرسیون شده و به همراه متغیر پاسخگویی مدیریت شهری و عملکرد مدیریت شهری مجموعاً ۰/۷۹۵ از واریانس متغیر اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین نموده است که با توجه به F مشاهده شده ۲۱۳/۰۷۱ این میزان واریانس تبیین شده و در نتیجه مدل رگرسیون در گام سوم در سطح ۰/۰۱ معنی دار است.

همانطوری که جدول (۳) مشاهده می‌کنیم در گام چهارم متغیر رفتار مناسب کارکنان از شاخص‌های اعتماد اجتماعی بدلیل دارا بودن بالاترین ضریب همبستگی صفر مرتبه با متغیر وابسته وارد معادله رگرسیون شده و به همراه متغیر پاسخگویی مدیریت شهری و عملکرد مدیریت شهری مجموعاً ۰/۷۹۵ از واریانس متغیر اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین نموده است که با توجه به F مشاهده شده ۱۷۶/۴۲۸ این میزان واریانس تبیین شده و در نتیجه مدل رگرسیون در گام سوم در سطح ۰/۰۱ معنی دار است.

در گام پنجم متغیر رعایت عدالت از سوی کارکنان از شاخص‌های اعتماد اجتماعی وارد معادله رگرسیون شده و به همراه متغیر پاسخگویی مدیریت شهری و عملکرد مدیریت شهری، همسویی اهداف و رفتار مناسب کارکنان مجموعاً ۰/۸۴۴ درصد از واریانس متغیر اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین نموده است که با توجه به F مشاهده شده ۱۷۶/۱۸۸ این میزان واریانس تبیین شده و در نتیجه مدل رگرسیون در گام سوم در سطح ۰/۰۱ معنی دار است.

نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها

اعتماد اجتماعی افراد را به انجام دادن کنش‌های جمعی و داوطلبانه و فعالیت‌های گروهی و مشارکت در سازمان‌های غیردولتی سوق می‌دهد. در جایی که اعتماد بر روابط اجتماعی حاکم نباشد، افراد منافع شخصی خود را دنبال کرده و هیچ گونه تعهدی نسبت به مصالح جمعی نخواهد داشت و همین مساله باعث بدگمانی آن‌ها نسبت به یکدیگر گردیده و موجب خواهد شد که نتوانند به روش مشارکتی با یکدیگر همکاری کنند. بقاء و تداوم جوامع و گروه‌های انسانی وابسته به کنش‌ها و روابط اعضا آنها است. اگر اعتماد اجتماعی را یکی از لوازم ضروری زندگی اجتماعی در دنیای مدرن بدانیم، اهمیت آن کم و بیش آشکار می‌شود. انسان‌ها در زندگی روزانه و در انواع و اقسام فعالیت‌های خود باید به یکدیگر اعتماد کرده و روابط خود را براساس آن بنا کنند. اعتماد افراد به واحدها و نهادهای اجتماعی، کارکردهای نظام اجتماعی را تسهیل کرده، در نظم اجتماعی مؤثر می‌افتد. مهمترین هدف مدیریت شهری ارتقای شرایط کار و زندگی جمعیت ساکن، در قالب اقشار و گروه‌های مختلف اجتماعی و اقتصادی و حفاظت از حقوق شهروندان، تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و حفاظت از محیط کالبدی است. مدیریت شهری برای اعمال مدیریتی کارا تر و منسجم‌تر نیازمند فضای اعتماد و پیوندهای قوی بین شهروندان

در گام پنجم متغیر رعایت عدالت از سوی کارکنان از شاخص‌های اعتماد اجتماعی وارد معادله رگرسیون شده و به همراه متغیر پاسخگویی مدیریت شهری و عملکرد مدیریت شهری، همسویی اهداف و رفتار مناسب کارکنان مجموعاً ۰/۸۴۴ درصد از واریانس متغیر اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین نموده است که با توجه به F مشاهده شده ۱۷۶/۱۸۸ این میزان واریانس تبیین شده و در نتیجه مدل رگرسیون در گام سوم در سطح ۰/۰۱ معنی دار است.

در گام ششم متغیر صداقت کارکنان از شاخص‌های اعتماد اجتماعی وارد معادله رگرسیون شده و به همراه متغیر پاسخگویی مدیریت شهری و عملکرد مدیریت شهری، همسویی اهداف و رفتار مناسب کارکنان و رعایت عدالت مجموعاً ۰/۸۵۳ درصد از واریانس متغیر اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین نموده است که با توجه به F مشاهده شده ۱۵۶/۲۱۵ این میزان واریانس تبیین شده و در نتیجه مدل رگرسیون در گام سوم در سطح ۰/۰۱ معنی دار است.

در گام هفتم متغیر وجدان کاری کارکنان از شاخص‌های اعتماد اجتماعی وارد معادله رگرسیون شده و به همراه متغیر پاسخگویی مدیریت شهری و عملکرد مدیریت شهری، همسویی اهداف و رفتار مناسب کارکنان و رعایت عدالت مجموعاً ۰/۸۵۹ درصد از واریانس متغیر اهداف مدیریت شهری پایدار را تبیین نموده است که با توجه به F مشاهده شده

شده‌اند که می‌توانند نظر شهروندان را به بهترین صورت در ارتباط با نقش اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف مدیریت شهری سنجیده و به نتیجه ارتباط منطقی بین این شاخص‌ها و دسترسی مدیریت شهری به توسعه پایدار شهری دست یافت. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که شهروندان شهر نورآباد به اهمیت نقش اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف مدیریت شهری به سوی توسعه پایدار واقفند و خروجی بدست آمده از تحلیل SPSS پاسخی به این ادعاست. طور کلی می‌توان گفت جهت ارتقای سطح اعتماد شهروندان با توجه به عوامل تأثیرگذار بر آن، راهکارهای زیر می‌تواند مد نظر قرار گیرد: افزایش میزان وحدت و یکپارچگی سازمانی، افزایش میزان شفافیت سازمانی، ارتقای سطح پاسخگویی سازمانی، افزایش کارایی عملکرد سازمانی، ارتقاء ایمنی شهر و افزایش امنیت خاطر شهروندان، توسعه برابری و عدالت اجتماعی در شهر، اهتمام ویژه بر بهداشت محیط و سالم سازی فضاهای شهری.

منابع

۱. امیری فهلیانی، محمدرضا، (۱۳۹۰)، امکان سنجی توسعه گردشگری شهرستان ممسنی با تاکید بر شهر نورآباد، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز
۲. تقوایی، مسعود، بابانصب، رسول و موسوی، چمران، (۱۳۸۸)، تحلیلی بر سنجش عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری، مطالعه موردی: منطقه ۴ شهر تبریز، صص ۳۶-۱۹
۳. پاتنام، روبرت، (۱۳۸۰)، دموکراسی و سنت‌های مدنی، مترجم: دلفروز، محمدتقی، نشر روزنامه سلام، تهران
۴. چور غلام، هادی، (۱۳۹۲)، مدیریت و توسعه پایدار شهری، همایش ملی معماری، شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت معماری بومی تا شهر پایدار، مشهد، موسسه آموزش عالی خاوران
۵. حاجی‌زاده میمندی، مسعود و اسکندری فرد، امیرمختار، (۱۳۹۲)، رابطه اعتماد اجتماعی و وفاق اجتماعی (مطالعه موردی در شهر یزد)، مسائل اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره ۲، صص ۵۴-۳۷

و مدیریت شهری می‌باشد. بنابراین نظم نوین اجتماعی، روابط اجتماعی را به سوی نهادها و سازمان‌ها، جهت گیری و هدف گیری می‌کند، فقدان یا کاهش اعتماد نهادی به عنوان شالوده روابط بین شهروندان با سازمان‌ها و نهادهای متولی مدیریت شهری، باعث ناکارآمدی این گونه سازمان‌ها از یک سو و عدم تامین انتظارات و تمایلات نیاز شهروندان از سوی دیگر می‌شود. مدیریت شهری نوین جهت دست یابی به مدیریت شهری پایدار باید مبحث اعتماد اجتماعی را مورد توجه خاص قرار دهد زیرا فقدان اعتماد نهادی به عنوان اصل اساسی بین شهروندان و مدیریت شهری مانعی برای پیشبرد اهداف آینده نگر مدیریت شهری به سمت توسعه پایدار خواهد بود. با توجه به این که آینده‌نگری یکی از موارد توجه توسعه پایدار می‌باشد و مدیریت شهری باید شرایط لازم را برای تداوم توسعه پایدار به سوی آینده‌ای روشن مورد توجه قرار داده تا بتواند به اهداف روشن خود در حال و آینده دست یابد. و امر موفقیت برای مدیریت شهری بدون توجه به خواسته‌ها و کمک‌های شهروندان بسی دور از انتظار بوده و مدیریت شهری بایستی دسترسی به اهداف خود را با کمک و همیاری شهروندان پایه ریزی کرده و حمایت آن‌ها را به عنوان کسانی که شهر و برنامه ریزی شهری از آن و برای آن هاست جلب کند. با توجه به اینکه این پژوهش به بررسی نقش اعتماد اجتماعی در پیشبرد اهداف مدیریت شهری به سوی توسعه پایدار پرداخته است. ما در این پژوهش به بررسی ۸ شاخص مرتبط یا تأثیر گذار بر عامل اعتماد اجتماعی و زیر شاخص‌های متعدد آن پرداختیم. نتایج پژوهش حاکی از آن است که شهروندان نورآبادی به مبحث اعتماد اجتماعی در مدیریت شهری به عنوان شاخصی مهمی نگریسته‌اند که با توجه به داده‌هایی که از پرسشنامه به دست آمده و و تحلیلی که به وسیله معادله رگرسیون چندمتغیره به وسیله نرم افزار SPSS صورت گرفت نتایج حاکی ارتباط معنی دار و قوی بین شاخص‌های مرتبط با اعتماد اجتماعی و پیشبرد اهداف مدیریت شهری پایدار می‌باشد. شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش طوری انتخاب

۱۸. علی پور، پروین، زاهدی، محمدجواد و شیانی، ملیحه، (۱۳۸۸)، اعتماد و مشارکت (بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در شهر تهران)، مجله جامعه شناسی ایران، دوره دهم، شماره ۲
۱۸. علوی تبار، علی رضا، (۱۳۷۹)، مشارکت در اداره امور شهرها، بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها (ح اول)، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور
۱۹. نوریان نجف آبادی، محمد و جهانگیر، نرجس، (۱۳۹۰)، رابطه بین میزان اعتماد اجتماعی و سلامت روانی (مطالعه موردی: معلمان شهرستان تیران و کرون)، جامعه شناسی تاریخی، دوره ۳، شماره ۲، ۳۵-۵۹
۲۰. نوابخش، مهرداد، فدوی، جمیله، (۱۳۸۷)، بررسی ابعاد سرمایه اجتماعی و نقش آن در توسعه شهری (مطالعه موردی منطقه ۵ شهر تهران)، پژوهش نامه علوم اجتماعی، سال دوم، شماره اول
۲۱. وثوقی، منصور و آرام، هاشم، (۱۳۸۸)، بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در شهر خلخال (استان اردبیل)، پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال سوم، شماره سوم
۲۲. وثوقی، منصور و رحمانی، مصطفی، (۱۳۹۲)، بررسی راهکارهای افزایش اعتماد اجتماعی میان مدیریت شهری و شهروندان تهرانی (مطالعه موردی: مناطق ۳، ۷ و ۱۹ کلانشهر تهران)، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه ریزی منطقه ای، سال سوم، شماره ۱۱، ۳۱-۴۲
23. Curry, Nigel & Fisher, Rhiannon, (2012), The role of trust in the development of connectivities amongst rural elders in England and Wales, Journal of Rural Studies 28, 358e370
24. Erden, A. and H. Erden (2009). "Predicting organizational trust level of school managers and teachers at elementary schools", Procedia Social and Behavioral Sciences, 1
25. Jensen, Ryan, Gatrell, Jay, Boulton, Jim & Harper, Bruce, (2004), Using Remote Sensing and Geographic Information Systems to Study Urban Quality of Life and Urban Forest Amenities, Ecology and Society 9(5): 5
26. MacNeill, jim@cax, John E. and Jackson, Lan (1991). Sustainable development - The Urban Challenge. Ekistics, Vol. 348 -349, PP:195 -198.
27. Pavlou, P. A., & Gefen, D. (2004). Building effective online marketplaces with institution-based trust. Information Systems Research, 15(1), 37-59.
۶. حیدرآبادی، ابوالقاسم و صالح آبادی، ابراهیم، (۱۳۹۱)، گونه شناسی اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن در شهرسازی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره سوم، صص ۱۲۹-۱۱۵
۷. زتومکا، پیوتر، (۱۳۸۴)، اعتماد یک نظریه جامعه شناختی، ترجمه: گلایی، فاطمه، انتشارات ستوده، پاپ اول، تبریز
۸. دلی پریسکلی، جرمی، (۱۳۸۶)، مشارکت مردمی در برنامه ریزی شهری، مترجمین؛ شرفی، مرجان و رشیدی فر، فاطمه، ماهنامه شهرداریها، سال هشتم، شماره ۸۲
۹. زین آبادی، مرتضی، (۱۳۸۷)، بررسی وضعیت اعتماد در جامعه ایران و راه های بازسازی آن، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، پژوهشنامه شماره ۱۶
۱۰. شاطریان، محسن، اشنویی، امیر و گنجی پور، محمود، (۱۳۹۱)، تحلیلی بر نقش سرمایه های انسانی در توسعه شهر کاشان، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال دوم، شماره ۸، صص ۵۲-۴۳
۱۱. شیخ لاسلامی، علی رضا، کریمی، ببراز و اقبالی، رضا، (۱۳۸۸)، ارزیابی توسعه پایدار شهری کلان شهر شیراز، فصل نامه جغرافیایی چشم انداز زاگرس، سال اول، شماره ۲، صص ۵۳-۳۱
۱۲. شیعه، اسماعیل، (۱۳۸۲)، لزوم تحول مدیریت شهری ایران، فصلنامه جغرافیا و توسعه،
۱۳. صرافی، مظفر و عبدالهی، مجید، (۱۳۸۷)، تحلیل مفهوم شهروندی و ارزیابی جایگاه آن در قوانین، مقررات و مدیریت شهری کشور، پژوهش های جغرافیایی، شماره ۶۳، صص ۱۳۴-۱۱۵
۱۴. فلاح زاده ابرقوئی، میرزا عبدالرسول، زارع رئیس آبادی، منیره و حاجیانی، ابراهیم، (۱۳۹۲)، سنجش میزان اعتماد اجتماعی شهروندان به مدیریت شهری تهران با استفاده از روش تاپسیس فازی، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، شماره پنجم
۱۵. فیروز بخت، علی و ربیعی فر، ولی اله، (۱۳۹۱)، راهبردهای ساختار نهادی - مدیریتی شهر با رویکرد توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: شهر کرج، شماره ۲۹، صص ۱۱۴-۹۱
۱۶. قاسمی، محمدعلی، (۱۳۸۳)، اعتماد و نظم اجتماعی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال هشتم، شماره پیاپی ۲۷، ۴۸-۲۹
۱۷. کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه؛ منوچهر صبوری، نشر نی، تهران